

Arhiv
170

34
612

34
612

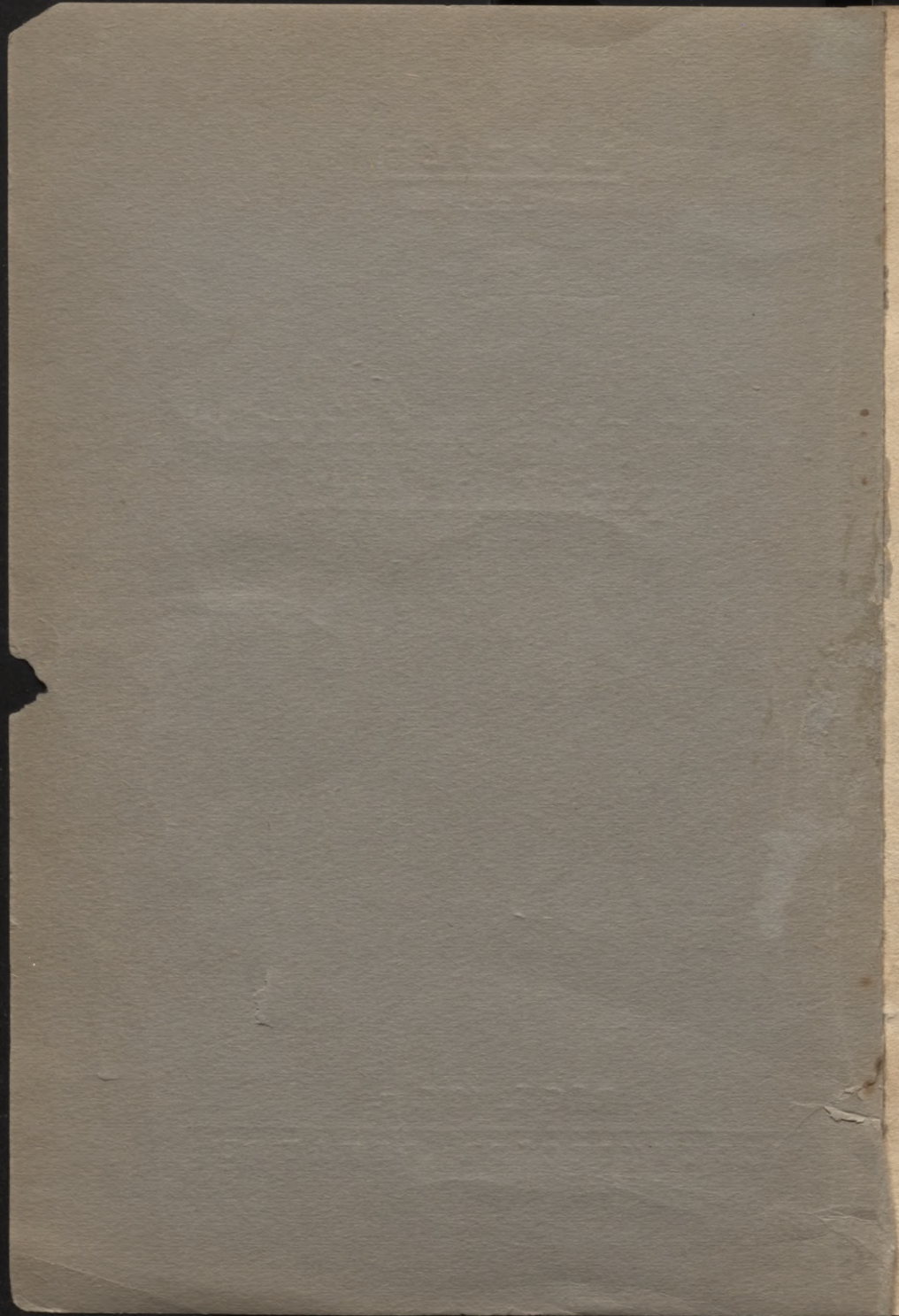
L. PEIČS,

zvēr. adv. pal.

**Darba algas priekšrocība
speciālkonkursā**

RĪGĀ, 1937. g.

IZDEVNIECĪBA „SENATNE“

34
612 n/f L. PEIČS,
zvēr. adv. pal.

16
L

Darba algas priekšrocība speciālkonkursā

Referāts zvēr. adv. palīgu konferencēi 1937. g. 1. jūnijā.

B-1
L

RIGĀ, 1937. g.

IZDEVNIECĪBA „SENĀTNE“

11

L. P. E. S.

L. V. B.
№ ~~351282~~ ✓

0309061132

Latvijas algas priekšrocība
speciālkursos

.....
J. Lukšīņa grāmatu spiestuve,
Rīga, Cāplēša ielā 24.
.....

Ievadam.

Mūsu laikos darba algas prasības ir parasta parādība un kuŗam gan no mums — arī visjaunākiem juristiem — nebūs gadījies ar tām sadurties. Tomēr to tuvāka iepazīšana arī tādā gadījumā var nākt tikai par labu, sevišķi tanī procesa daļā, kad izpildraksts caur tiesu izpildītāju nonāk atpakaļ tiesā — izsolē ieņemtās naudas sadalei.

Ja darba devējs spiests algas izmaksas jautājumu aizlaist jau līdz tiesai, tad viņam pa lielāku daļai (izņemot populāro virsstundu prasību gadījumos) jābūt grūtībām arī citu savu saistību kārtošanā. Tādos apstākļos tad nu ir parasta lieta, ka darba algai piedziņā uz parādnieka mantu būs jāpiedalās kopā ar citiem kreditoriem, radot tādā veidā savstarpēju konkurenci. Tanī darba algai gribot negribot otrreiz jācīnās par savām tiesībām, kuŗam likums zināmā apjomā piešķirīs privileģētu stāvokli. Šī otrā cīņa bieži vien izvēršas vēl sīvāka, kā pirmā, un šī cīņa nemaz nav tik vienkārša, kā tas pirmā acumirkli varētu likties: to rāda daudzie attiecīgo likumu grozījumi, biežās sūdzības tiesā apskatītā jautājumā un svārstīgā tiesu prakse, kuŗa tikai ar pēdējiem Senāta spriedumiem sāk nostabilizēties. Tas sevišķi attiecināms uz priekšrocības pierādīšanas kārtību un laiku, kuŗu — pēc mana ieskata — tiesa patlaban ievada nepareizā gultnē, atņemot daudzos gadījumos iespēju p r a k t i s k i izlietot ar likumu piešķirtās priekšrocības. Šī nelielā darba uzdevums tad nu būtu — vērst uzmanību uz attiecīgo likumu nosacījumu nepilnībām, kā tās novērst un uz tām kļūdām, kādas mēs vienu otru reizi varam pielaist pie patreizējās tiesu prakses.

Tēmātam ņemta tikai darba algas priekšrocība speciālkonkursā, jo apskatīt sīkumos arī ģenerālkonkursa attiecīgos ipat-

nējos nosacījumus (kuŗus esmu pāra vietās minējis garāmejojot), būtu jau atsevišķa referāta uzdevums. Neskatoties uz to, darbs jau tā iznācis stipri plašs, jo labākai darba algas priekšrocību izpratnei, daudzos gadījumos biju spiests diezgan plaši apstāties arī pie vispārējiem jautājumiem, kuŗiem ciešs sakars ar apskatāmo tēmātu. Neatkarīgi no tā, tēmāta materiāls ir tik plašs, prakse un iespējas tik dažādas, ka visas tās apskatīt un izsmelt mazā referātā nemaz nav iespējams. Tāpēc — tīri loģiski — darbā atradīsies robi, kuŗu neaizpildīšanā jau iepriekš lūdzu mani atvainot. Vienu no šādiem robiem apzinos jau bez aizrādījuma: neesmu pievedis un apskatījis (izņemot bij. Austrijas 1896. g. likumu) ārzemju speciālkonkursa noteikumus. Pēdējie neatrodas parastos Civīlprocesa nolikumos (kā pie mums), bet izdoti kā atsevišķi likumi, kuŗus man neizdevās sadabūt. —

L. P e i č s.

I. d a ļ a.

Vispārīgais apskats.

A. Speciālkonkurss.

Katram no mums jau kopš augstskolas laikiem zināms: mēdz atšķirt tā saucamos generālos un speciālos konkursus. Pirmais no tiem ir konkurss šī vārda istā nozīmē, ar visiem likumā paredzētiem priekšnosacījumiem tā uzsākšanai, īpašu iztiesāšanas kārtību, konkursa masas realizēšanas un sadales procedūru u. t. t. Šādā konkursā tiek realizēta visa parādniekam piederošā manta.

Speciālkonkursā neko tamlīdzīgu neredzam: te vairākiem kreditoriem iepaticies vērst savas piedziņas uz vienu un to pašu parādnieka atsevišķo mantu, labā ticībā, ka tā pie realizācijas segs visu kopīgās prasības; tomēr galu galā izrādās, ka ieņemtā summa ir par mazu piedziņu kopsummas apmierināšanai. Neviens tomēr negrib atteikties no savām tiesībām uz piedzīto naudu un tā nu tiesai jāizlemj, kāda daļa no tās kātram pretendentam jāsaņem, resp. kādā veidā starp tiem sadalāma no konkrētās atsevišķās mantas pārdošanas saņemtā nauda. Šo pēdējo procedūru tad arī saucam par speciālkonkursu, kuŗš var rasties ne tikai nejauši (kā piemēra dēļ devu), bet arī apzināti. Tomēr, kāds arī nebūtu tā pirmcēlonis, speciālkonkursa saturs un mērķis aizvien būs: sadalīt kreditoru-pretendentu starpā naudu, kuŗa ieņemta no vienas vai vairāku parādniekā atsevišķo mantu pārdošanas, ja tā pilnā summa nesedz katra pretendenta prasījumu. Tāpēc šādas lietas parasti mēdz saukt par naudas sadales lietām.

Latvijā patreiz šo sadales kārtību regulē C. P. N. 1353.—1366. p. p., no kuŗiem 1357. p. (kustamai mantai) un 1358. p. (nekustamai mantai) nosakā, kādā pakāpenībā un kādā apmērā zināmas kategorijas prasījumi apmierināmi, kas ir arī viens no galveniem tiesas uzdevumiem šinīs procesos, t. i. noteikt konkurējošo prasījumu apmierinājuma pakāpenību.

B. Priekšrocības jēdziens un nozīme.

Kā jau redzējām, dzīvē bieži vien gadās, ka kreditori reizē vērs piedziņas pēc saviem prasījumiem uz vienu un to pašu parādnieka mantu. Prasījumu prāvuma dēļ šī manta parasti nevar segt visas piedziņu summas pilnībā, un nauda nāk sadalē speciālkonkursā, kurā kreditori ar vienādiem prasījumu pamatiem un vienādos apstākļos var saņemt tikai zināmu savas pretenzijas daļu; tā parasti ir proporcionāla prasījuma lielumam. Bet ja nu prasījumu pamati ir dažādi? — Tādiem gadījumiem likums nācis talkā un dažādu pamatu prasījumiem vai to daļām piešķir apmierinājuma ziņā vienam pret otru zināmu priekšrocīgu, t. i. tiesības saņemt vispirms, resp. priekšrocīgi apmierinājumu pilnīgi vai likumā paredzētā apmērā un atstāt pārējiem kreditoriem tikai eventuelo pārpalikumu. Šādu priekšrocīgu apmierinājuma tiesību uz paša likuma pamata parasti tad arī mēdz saukt par priekšrocību, kurai pie hipotekām vēl var pievienoties otra priekšrocība — prioritāte (sk. arī C. P. N. 1293. un 1312. p.), t. i. pie vienādas likumiskas priekšrocības saņemt priekšrocīgu apmierinājumu uz vecākuma tiesību pamata pēc principa — prior tempore potior jure.

Šīs divas dažādās lietas: priekšrocību un prioritāti bieži sajauc, uzskatot par vienu un to pašu. Pat Senāta spriedumos novērojama šāda nekonzekvence, jo piemēram 27. II. 37. g. spr. Nr. 117; Freimaņa lietā (spriedums nav vēl publicēts, bet tā izraksts referātā tālāk) viņš runā par darba algas prioritāti, kādas tai nevar būt šī vārda istā nozīmē.

Teoretiski prasījumu priekšrocības varam dalīt: tādās, kurās piemīt veselai grupai vienai pret otru, vai arī kurās piemīt atsevišķiem prasījumiem vienam pret otru; priekšrocība var būt atkarīga no paša prasījuma būtības vai arī no tās personas, kurai prasījums pieder (darba alga, Latvijas bankas prasījumi). Viena un tā paša prasījuma priekšrocība dažādos apstākļos var grozīties uz augšu vai uz zemi (piem. darba alga kustamas un nekustamas mantas speciālkonkursā) no paša likuma satura, vai arī atkarībā no prasījuma īpašnieka rīcības (piem. hipotekas īpašnieks ģenerālkonkursā atsakās no savām ķīlu tiesībām) u. t. t., tā kā priekšrocības tiesības nebūt nav kaut kas pastāvīgs.

Zināmam prasījumam pašam vai tā īpašniekam ar likumu piešķirtās priekšrocības tiesības nevar nodot tālāk citam, kopā ar pašu prasījumu. Prasījumus tālāk var nodot cessijas ceļā

(C.L. 3461.—3482. p. p.), bet pēc cēssijai paredzētiem noteikumiem, cedēt var tikai pašus prasījumus, bet nevis kopā ar tiem piemētošām priekšrocībām, kuŗas saistītas ar zināmu personu vai darbību (piem. Latvijas bankas prasījums, cedēts citai personai, nebaudīs likumā noteikto priekšrocību), kāpēc arī tājāk cedēta darba alga vairs nevarēs baudīt savu privilēģēto stāvokli. Par šādu viedokli varētu strīdēties tādos gadījumos, kad attiecīgās priekšrocības izlietošana jau tiesā pieteikta, bet trūkst tikai tiesas lēmuma par tās akceptu; ja šinī starplaikā cedētam priekšrocības prasījumam būtu jāzaudē sava priekšrocība, tad tas runātu pretim iegūtām tiesībām.

C. Darba alga.

Lai varētu runāt par darba algas priekšrocību, isumā jāpaskaidrojams pie tā, kas zem „algas“, resp. darba algas jāsaprot pēc mūsu materiāliem un procesa noteikumiem.

1. Termiņš „darba alga“ mūsu materiālos likumos nav sastopams, bet gan „maksa“, „alga“ (C. L. 4174. un 4206. p. p.); termiņa „darba alga“ nav arī jaunā Civillikumā, kur iet runa par atlīdzību (2178., 2187. p. p.), vai par maksu (2181. p.). Minētiem līdzīgi termiņi mūsu materiālos likumos sastopami arī pie darbuzņēmuma līguma (C. L. 4226., 4244. p. p.), pie pārvadājuma līguma (C. L. 4256. p.) un citur; tāpat arī jaunā Civillikumā (2212., 2331. p. p.). Ar minētiem termiņiem Civillikumi apzīmē atlīdzību par zināmu pakalpojumu vai izpildītu darbu; šī atlīdzība var būt dažāda veida: naudā, naturālējās, uzturā u. t. t.; arī izmaksas kārtība var būt dažāda, kas viss tās rakstūru negroza. Ievērojot lietotos vienādos termiņus un salīdzinot pašus citētos likuma pantus, iznāk, ka Civillikumi visos minētos gadījumos saņemamo atlīdzību identificē, nostāda to puslīdz vienādā tiesiskā stāvoklī, kaut arī to pamatī juridiskā ziņā atšķiras. Tā tad no materiālā likuma viedokļa zināmā mērā par darba algu (neatkarīgi no tās veida un izmaksas kārtības) varam uzskatīt jebkuŗu atlīdzību, kuŗu kāda persona saņem no otras par personiskiem pakalpojumiem, vai nu personīga darba, vai arī zināma darba izpildījuma veidā.

2. Te nu jāautā, vai visi šie atalgojuma veidi var speciālkonkursā izlietot „darba algai“ piešķirto priekšrocību, kā arī

Civilprocesa nolikumā paredzētās citas privilēģijas? Kā to zemāk redzēsim, nē.

Vēsturiskā apskatā redzēsim, ka arī seno tautu konkursa noteikumos ne katrai atlīdzībai par darbu bija piešķirta priekšrocība.

Turpretim ar 1925. gada novellu *) mūsu Civilprocesā uzreiz ievēda priekšrocību katrai „darba algai“, nenorādot pašā likumā, kā un cik plaši šis termins saprotams. Izejot no Saeimas materiālos**) esošiem norādījumiem, iznāk, ka papildinot Cpn. 1215. un 1890. p. p., domāts piešķirt priekšrocību ne tikai strādnieku kā tādu algām, bet gan jebkuŗai un jebkāda veida atlīdzībai, kas saistīta ar personisko darbu, kā fizisko, tā garīgo, vienīgi neattiecinot to uz akorda darbu. Ka šāds plašs tulkojums izsauca pārpratumus, rāda Saeimas materiāli pie 1928. gada novellu izdošanasģ***). Šo neskaidrību dēļ ilgu laiku pat uz darbuzņēmuma līguma pamata dibinātas prasības uzskatīja kā „darba algas“ šī procesuālā nozīmē. Un viss tas tikai tāpēc, ka nebija un nav vēl tagad attiecīga norādījuma likumā, uz kāda pamata radies prasījums uzskatams par darba algu. Atsevišķos speciālos likumos patlaban gan ir īpaši norādījumi par to, kas minēto likumu nozīmē saprotams ar vārdu alga vai darba alga****). Bet katrs minētais likums darba algu definē citādi un arī nepiemēroti apskatāmam jautājumam, kuŗam jāpieiet no cita viedokļa. Gan 1930. gadā*****) izdeva Cpn. 300. pantam

*) Lkr. 110/25. g.

***) Saeimas VIII. ses. stenogr., lp. 75 un sek., lp. 266; Saeimas jurid. komis. 5. III. 25. g. sēdes protokols.

****) Saeimas jurid. komisijas 2. IV. 28. g. sēdes protok.; Saeimas IX. ses. stenogr., lp. 59 un 89 un sek.

*****) a) „Not. par slimo kasēm“ 6. p. (Lkr. 114/30. g.) par algu skaita; 1) Summu, kas nopelnīta gada laikā vai citā laika sprīdī kā maksa par darbu, ieskaitot arī virsdarbus (neraugoties uz maksāšanas veidu; dienas, mēnešu, gabala darbu maksu u. t. t. un 2) naturāla atalgojuma vērtību par to pašu laika sprīdi. Algas summā ieskaitā arī daļu no darbinieka dalības pie peļņas, ja tāda līdzdalība no darba devēja pielalsta.

b) „Nodokļu nolikuma“ 15. p. (Lkr. 184/35. g.) nosaka, ka par atliekamo ienākumu no darba algas skaitās iepriekš noteikta atlīdzība maksātājam par kalpošanu.

c) „Lk. par pensijām“ III. d., 28. p. (O. Siļa izd. 1936. g., lp. 136) par algu uzskata darbiniekam naudā un dzīvokļa piemaksas vēstā aprēķināto atlīdzību.

*****) Lkr. 82/1930. g.

piezīmi (tagad 36. p. 2. piez.), nosakot tānī, ka par darba algu uzskatāma atlīdzība par nostrādāto darbu, neizlietoto atvaļinājumu un atlaišanu no darba bez iepriekšējas uzteikšanas, bet tas tikai noteica darba algas jēdziena apjomu¹⁾ neskarot pašu algas jēdzienu un tiesisko pamatu kā tādu. Sa-protams, apskatāmā jautājumā šī novella atstāja iespaidu, ierindo-
dojot arī atlīdzību par neizlietoto atvaļinājumu un neuzteikšanu priekšrocības summā, bet tas var notikt tikai tad, ja pati alga jau pieder pie tādām, uz kuřām var attiecināt priekšrocības no-sacījumus. Likums bija atstājis tukšu vietu, kuřu, — pēc darba algas izpratnes un dzīves prasībām, — aizpildīja prakse.

Pēdējā darba algas jēdzienam pēc tā iekšējās būtības uz šo dienu izveidojusi jau gandrīz pilnīgi noteiktu saturu, ietil-pinot tānī gandrīz katru prasījumu, kas attiecīgai personai pie-nākas par kalpošanu uz personiskā darba vai pakalpojuma līguma pamata, neatkarīgi no darba veidu un rakstura, algas lieluma, tās izpelnīšanas, izmaksas, vai pašas algas veidiem (mēneša, akorda, gabalu alga; izmaksa pa mēnešiem, nedēļām; alga naudā, uzturā, natūrālījās u. t. t.); tomēr šai saņemamai atlīdzībai jābūt jau ar vienošanos i e p r i e k š noteiktai, bet ne gadījuma rakstura, vai atkarīgai vienīgi no darba devēja ieskata. Turpretim tā atlīdzība, kuřu kāda persona saņem uz citu Civillikumos paredzēto līgumu pamata (darba uzņēmums, pārvadājums, komisija etc.), no darba algas jēdziena proce-sulā ziņā izslēgta.

Tikai par šādu darba algu var iet runa mūsu apskatāmā jautājumā.

Augstāk citētam darba algas saturam literātūrā gan vienu otru reizi celti iebildumi, izslēdzot no tā, piemēram, gabalu algu un algas jēdzienam kā galveno kritēriju uzstādot vienīgi līgumu uz iepriekš noteiktu laiku²⁾, kas nevar tikt uzskatīts par izšķi-rošo; tas runātu pretim arī „Lik. par darba laiku“ 17. un

¹⁾ Lidz tam pacēlās plaši strīdi, ka neizlietotais atvaļinājums un atlīdzība par neuzteikšanu neietilpst darba algas jēdzienā, bet ka par darba algu jāuzskata tikai pati nolīgta summa.

²⁾ B. Klot, Rigasche Zeitschrift für Rechtswissenschaft, 1929. g., 2. b., Ip. 108; tur izvestais slēdziens maldīgs, jo balstās vienīgi uz C. P. N. 1358. p. minēto laika sprižu nepareizu izpratni, itkā algai būtu vajadzējis būt tieši nolīgtai uz pantā citēto laiku; patiešām, kāpēc arī gabalu alga nevar būt izpelnīta pakāpeniski pēdējā gadā pirmās prasības celšanas.

18. p. p., kur gabalu darbam pēc sava rakstura līdzīgā akorda darba atlīdzība tieši nosaukta par darba algu; bet akorda darbos taču vispār nevar noteikt atlīdzību kādam zināmam laikam uz priekšu.

Toties strīdīgāks ir jautājums par tantjemām. Vai tādas darbinieks vispār saņems un cik, nav iespējams iepriekš noteikt; kāpēc zūd viens no augšminētiem algas pamatprincipiem. Arī Nod. nolikums un citi likumi tantjēmas neuzskata kā algu, bet kā speciālu ienākumu. Patiesībā tantjēma arī tāds ir un nemaz nebalstās un nav atkarīga no darbinieka tiešām pūlēm, bet gan no uzņēmuma vispārīgās darbības.

Tas pats sakāms arī par gratifikācijām, kas atkarājas no darba devēja labvēlības.

Turpretim tā saucamās darba ražīguma prēmijas pieskaitāmas tādai darba algai, uz kuŗu attiecas Cpr. 1357 un 1358. p. p. nosacījumi.

D. Darba algas priekšrocība.

Kā to iepriekš redzējam, jau senos laikos pacēlies jautājums par darba algas priekšrocību un dažā gadījumā šī priekšrocība bija ierindota ļoti augstu (piem. Vidz. zemn. nolik.), bieži vien pirms hipotekām; tomēr parasti tikai par pēdējo gadu pirms konkursa atklāšanas. Kā pamatojumu šādai rīcībai toreizējie likumdevēji uzrādīja to, ka šinī pēdējā gadā mantas īpašnieks (zinādams, ka tā nav glābjama) vairs nerūpējās par to, kāpēc attiecīgā strādnieka darbs parasti rezultātā izpaudies arī pārdodamās mantas saglabāšanā; un lūk, šī darbība esot nākusi par labu arī hipotekariem kreditoriem, uzturot pēdējo ķīlas vērtību, kāpēc arī taisnība prasot darba algai attiecīgo priekšrocību. Šie motīvi guļ arī mūsu speciālkonkursa noteikumu pamatos*). Kā no tiem redzams, visu laiku domāts tikai par ķīlas turētāju tiesībām un to nodrošināšanu.

1. Jaunāko laiku doma priekšrocības jautājumā.

I. Agrākos laikos pozitīvā likumdošanā parasti aizvien tika aizstāvētas mantīgo šķiru intereses. To rāda arī iepriekš minētie

*) Гасман-Нолькен, Ір. 137; Объяснительная записка, IV. s. Ір. 252.

likumdevēju motīvi, piešķirot priekšrocību darba algai pret hipotekām, jo nav domāts par pašu darbaņēmēju un tā interesēm, bet gan tikai par to, par cik šis darbs nācis pārējo kreditoru labā.

Pēc pasaules kara, kad likumdošanā sāka piedalīties arī pašu strādnieku vēlētie pārstāvji, liela vērība tika piegriezta nemantīgo algoto darbinieku sociāliem apstākļiem un līdz ar to viņu ienākumu nodrošināšanai. Tikai tagad nekādu lomu nespēlēja augstāk minētie agrākie blakus motīvi: darba algas priekšrocībai izvirzījās jauns pamatojums — strādnieka sociālais stāvoklis. Uz šī principa pa lielāku daļu tad nu arī balstījās jaunāko laiku grozījumi darba algas priekšrocībā, saprotams, aizvien uz augšu.

II. Algas jēdziena apskatā mēs redzējam, ka algu var izprast plašāk un šaurāk, un atkarībā no tā tad arī noteikt priekšrocības tiesības. Vēsturiskais pārskats rādis, ka senie likumi priekšrocību piešķīra tikai ļoti šaurām algas kategorijām, piem. tikai mājkalpotāju algām. Attīstoties kultūrai, nāca klāt daudzi jauni nodarbības veidi. Taisnības sajūta itkā prasīja vienādas tiesības dažādām algas kategorijām, kāpēc pamazām uz tām neaprobežoti attiecināja arī priekšrocību. Tas tomēr neatbilst tiem pamatprincipiem, kas agrāk un jaunākos laikos likti darba algas priekšrocības pamatos, un proti: nemantīgo šķiru ienākumu nodrošināšana.

C. Algas priekšrocības jaunās puses.

1. No tautsaimnieciskām zinātnēm mēs zinām, kā pamazām attīstījās kredītsaimniecība ar visām tālākām konsekvencēm. Pilnīgi dabīgi, ka kreditētājam bija nepieciešams kāds nodrošinājums aizdotās naudas atpakaļsaņemšanai. Par šādu izdevīgu nodrošinājumu izrādījās hipotēkas uz nekustamu mantu (agrāk arī uz kustamu), kuņas aizvien vairāk sāka figurēt kredītsaimniecībā kā aizdevuma nodrošinājums un līdz ar to uzskatāmas par vienu no jaunlaiku kredītsaimniecības stūrakmeņiem.

Tagad — sakarā ar darba algas priekšrocību pret hipotekām, pēdējās zaudējušas savu drošumu. Līdz ar to viens no mūsu kredītsaimniecības pamatiem ir sašķobīts, jo tagad hipotēkai vairs nevar būt agrākās ticības: naudas aizdevējs nevar zināt, cik lieli būs darba algas parādi eventuālā hipotēkas

piespiedu realizācijas brīdī un vai tie ar savām priekšrocības summām nepaņems visu segumu. Šī ir viena no algas prasību priekšrocību ēnas pusēm.

II. Vēl vairāk hipotēka zaudē savu nozīmi, ja ņemam vērā jaunākā laikā izplatītās fiktīvās algas prasības, kuŗas bieži vien ir tik lielās summās, kā pārējiem kreditoriem nav ne mazākās izredzes saņemt kaut kādu savu prasījumu segumu.

Saprotanis, ar šo parādību iespējams cīnīties, bet cīņa ir sarežģīta un grūta un tādas uzņemšanās vairs neatbilst nodrošinājuma mērķim — iespējami ātri un droši saņemt atpakaļ savu aizdevumu.

Fiktīvu algas prasību radišana runā pretīm C. L. 3951. un 2922. p. p., kā arī pāiet zem 1916. gada 3. jūlija likuma nosacījumiem (darījums, kuŗš noslēgts par kaiti kreditoriem*), jo ar fiktīva algas prasījuma radišanu izbēdzināta daļa no parādnieka mantas. Šie konstatējumi rāda, kāds ceļš ejams aizstāvoties pret minētiem prasījumiem: jāceļ īpaša prasība tiesā pret parādnieku un fiktīvo strādnieku, lūdzot atzīt attiecīgo darba algas prasījumu par fiktīvu un nesaistošu prasītājam tanī daļā, kuŗa skar viņa prasījumu. Zināmos gadījumos teoretiski attiecīgu prasību varētu konstruēt un celt pat pašā algas prasības lietā (kamēr tā nav izspriesta), iestājoties kā trešai personai tanī ar īpašu prasību pret abiem prāvniekiem**), bet praktiski būs grūti jau tanī brīdī pierādīt C. P. N. 765. p. priekšnosacījumus, t. i., ka tā summa, kādu prasa „strādnieks“ un kāda viņam varētu pienākties, naudas sadales gadījumā piekritīs vienīgi šai trešai personai. Atsevišķo prasību, ar nodrošinājumu un t. t., var celt kā pašai naudas sadales lietai jau iesākoties, tā arī pirms tās, jo atzišanas prasības celšanai nepieciešamo interesi***) prasītājs viegli varēs pierādīt.

Neatkarīgi no tā, fiktīvās darba algas var apkaŗot arī ar kriminālapsūdzību pēc Sodu lik. 565. p., bet tā ierosināma tikai pēc tam, kad noskaidrojies, ka fiktīvā darba alga paņēmusi kādu daļu no tās naudas, kuŗa citādi pienāktos pārējiem kreditoriem****); pretējā gadījumā sūdzībai nebūs panākumu.

*) Pēc minētā likuma 3. p., apstrīdams jebkuŗš darījums.

**) Tas iespējams tikai vispārējās tiesu iestādēs, jo Miertiesām Cpn. 765. p. nav piemērojams. Sen. spried. № 145/22. g. (K.—W. krāj. III. lp. 101).

***) L. Kantors, „Atzišanas prasība Latvijas civilprocesā“, Rīgā, 1936. g., l.p. 57 un sek.

****) Sen. 24. II. 31. g. spr. Sviŗu_1., Kamradziusa spr. kr., tēze № 2238.

3. Priekšrocības nepieciešamība algas prasījumiem.

Ja nu arī algas priekšrocība daudzos gadījumos uzrāda ļoti nevēlamas sekas, tad tomēr tai ir arī daudz pozitīva. Personīgi es nevarētu piekrist augstāk minētam īpašuma saglabāšanas principam kā algas priekšrocības pamatojumam, jo tas ir stipri nepilnīgs. Minēto principu varētu piemērot vienīgi tiem darbiniekiem, kuŗi patiešām kaut kādā veidā izdarījuši uzlabojumus nekustamā mantā, vai vismaz uzturējuši to kārtībā, bet to, piemēram, nevar teikt par rūpniecības uzņēmumu strādniekiem: vai nu fabrika viņas pilnā darba kārtībā strādā vai stāv dīkā, neatstās iespaidu uz nekustamās mantas vērtību; drīzāk gan otrādi, piem., ņemot vērā C L. 573. p., strādājot dīkst mašīnas, bet iegūtā peļņa neiet hipotēkas kreditora labā.

Kaut arī ar trūkumiem, tomēr pamatotāks ir jaunlaiku princīps — darba ņēmēja ienākumu nodrošināšana. Strādniekam parasti nav citu vērtību kā viņa rokas, un ar tām iegūtā peļņa ir viņa ģimenes vienīgais eksistences līdzeklis. Tā kā valstij jā rūpējas par visu savu pilsoņu labklājību, tad tīri dabīgi, ka viņai kaut kādā veidā jānodrošina strādnieku vienīgais eksistences līdzeklis — alga, — pret pārējiem prasījumiem, kuŗu īpašniekiem bieži vien ir vēl citi ienākumu avoti. Sprotams, nav izslēgti gadījumi, ka arī hipotēkas turētājam nav vairs citu līdzekļu eksistencei, bet tas būs daudz retāk. Otrs trūkums šim princīpam vēl tas, ka daudzkreiz attiecīgai personai pienākošās darba alga nebūt nav viņas vienīgais eksistences līdzeklis.

Kā no viena*), tā arī no otra**) viedokļa, darba algai priekšrocība zināmos gadījumos būtu piešķirama, bet ar lielākiem ierobežojumiem kā patreiz. Par šīm korekcijām runāšu vēlāk.

II. d a ļ a.

Priekšrocību vēsturiskā attīstība.

Patlaban esošie konkursu veidi un to īpatnējie nosacījumi nebūt nav kāds senu laiku negrozīts mantojums, bet tie izveidojušies pakāpeniski, pārņemot pa daļai arī agrāko ģenerālkonkur-

*) t. i. no vēsturiskā mantas aizsardzības viedokļa.

**) sociālais viedoklis.

su principus (jo toreiz mūsdienu speciālkonkursu nebija), kāpēc dažus vārdus minēšu par to, kā izauguši patreizējie speciālkonkursa noteikumi.

A. Priekšrocības romiešu konkursā.

1. Konkursa nosacījumu pirmsākumus atrodam jau pie senām tautām: romiešiem pat XII tabeļu likumos. Šie konkursi gan parasti bija daudz bargāki un formālāki kā mūslaikos. Viens no formālākiem konkursiem bija senā Romā. Pēc šī konkursa, galvenais konkursa masas sadalījuma priekšnosacījums bija, ka visiem kreditoriem ir vienādas apmierinājuma tiesības.*) Tomēr jau toreiz pamazām radās zināmas priekšrocības, tāpat kā mūs-laikos: vai nu uz ķilu tiesību, vai likuma pamata. Dažām prasījumu kategorijām likums tieši piešķirta priekšrocību konkursā.**) Ķilu tiesības tāpat kā tagad deva iespēju prasīt apmierinājumu ārpus konkursa, un šim prasījumam neviens cits nevarēja aiziet priekšā; tomēr prakse šo bargo noteikumu bija spiesta mīkstināt un jau toreiz piešķirta priekšrocības pret ķilas tiesībām apbedīšanas un pēdējās slimības izdevumiem, kā arī mājkalpotāju (un ne citu!) algai.

Sikāki pakavēties attiecīgo priekšrocību un to realizācijas kārtības apskatīšanā pēc romiešu tiesībām patreiz nebūtu nozīmes, bet galvenais ir tas, ka šādas priekšrocības jau toreiz konkursā eksistēja un arī tieši algai, kaut arī aprobežotā mērā.

Piezīmēšu vēl, ka romiešu konkursā nebija novērojami tagadējie speciālkonkursi.

2. Pārējo tautu vecie konkursa noteikumi mūs var interesēt ļoti mazā mērā, jo tie nav iespaidojuši mūsu likumdošanu.

B. Darba algas priekšrocības bij. Krievijas likumos.

Līdz 1864. gada reformai arī bij. Krievijā pastāvēja tikai ģenerālkonkurss pēc Tirdzn. proc. lik., ar tur 506. un sek. p. p. paredzētām priekšrocībām dažādiem prasījumiem, kuņos gāja ru-

*) Windscheid, II. s., lp. 75.

**) ibid.

na arī par darba algu, bet gan ne tādā veidā, kā tas ir patreizējā no Krievijas pārņemtā Tirdzn. proc. likumā. Civilprocesa likumos vispār nekādu konkursa nosacījumu nebija.

I. Tādu nebija arī 1864. gadā izdotā Civilprocesa likumā, izņemot 1215. p., kurā gāja runa, kā sadalāma no pārdotās kustamās un arī nekustamās mantas ieņemtā nauda. Šis pants ir mūsu tagadējā Civilproc. nolik. 1357. p. sencis un savā toreizējā redakcijā nosacīja, ka no ieņemtās naudas vispirms sedzami piedzišanas izdevumi un prioritātes kārtībā tie prasījumi, kuri pamatojas uz ķīlu tiesībām; pārējais izlietojams citu pretenziju apmierināšanai pēc samēribas.*) Kā redzam, teksts ir stipri nepilnīgs un stāv tālu nost no mūsu tagadējā C. P. N. 1357. p. Pants jau Krievijas laikā vairākkārt tika grozīts, un Latvija to pārņēma 1912. gada redakcijā, kuŗa no augstāk pievestā pirmteksta atšķiras pēc būtības tikai ar to, ka pantā ievests aizrādījums, ka pēc piedzišanas izdevumiem un ķīlām apmierināmi tie prasījumi, kuŗiem atsevišķi likumi piešķirušī priekšrocīga apmierinājuma tiesību. Galvenais trūkums ir tas, ka nav iespējams noteikt, kādā pakāpenībā šie pēdējie prasījumi apmierināmi, ja to ir vairāki, jo katram būs teikts, ka viņš bauda priekšrocību pret citiem. Kur šāda kārtība noved, rāda piemērs ar mūsu pašu Latvijas bankas prasījumiem, kamēr tie nebija ievesti attiecīgā vietā civilprocesā: šie prasījumi bija jāapmierina pirms visiem citiem prasījumiem**).

2. Otrs mūs interesējošais C. P. N. 1358. pants radies no agrākā 1890. p., kuŗš Krievijas procesā parādījās tikai 1889. gadā — sakarā ar tiesu reformu Baltijā. Šī panta pamatos guļ mūsu hipotēkarā sistēma¹⁾ un agrākie Baltijas Ipatnējo procesu noteikumi, kuŗu gan bija bezgala daudz²⁾; tāpat daudz un dažādi bija konkursa noteikumi:

a) Rīgas pilsētas statūti — L. II. Tit. X. de prioritāte creditorum³⁾ — paredz veselus 17 atsevišķus prasījumus; arī mājkalpotāju darba algu — 7. vietā.

*) Судебные Уставы 20 ноября 1864 года с изложением рассуждений, на коих они основаны, II. izd. 1867. g., I. s. lp. 565.

**) Sen. spr. № 175/26. g.; K.—W. krāj. III. lp. 128.

¹⁾ Гасман и Нолькен, lp. 136.

²⁾ V. Bukovskis, „Civilprocesa mācības grāmata“, lp. 108.

³⁾ Der Stadt Riga Statuta und Rechte, 1868. g., lp. 41.

b) Kurzemes zemn. nol. konkursā kreditori sadalīti piecās klasēs; tur darba alga par 1 gadu iedalīta II. klasē 4. vietā, bet hipotēkas — III. klasē 7. vietā⁴⁾.

c) Vidzemes zemn. nolik. kreditorus iedala 6 klasēs, ievietojot darba algu viena gada apmērā I. klasē 3. vietā (aizlaižot priekšā vienīgi izdevumus par apbedīšanu un ārstēšanu (1. vietā) un īpašuma pārvaldības izdevumus un tiesas izdevumus konkursa vešanai (2. vietā)⁵⁾; hipotēkas ierindotas IV. klasē 4. vietā.

d) Kurzemes statūti algu (bez laika ierobežojuma) paredzējuši 3. vietā⁶⁾, pēc mantas uzglabāšanas un pirkuma summas atlikuma, ja par to izdota hipotēka; parastās hipotēkas 7. vietā.

Visi iepriekš minētie nosacījumi attiecas uz generālo konkursu. Īpašu speciālkonkursa nosacījumu nebija, kāpēc pirmsreformas tiesu prakse¹⁾ atzina generālkonkursa nosacījumus par piemērojamiem arī speciālkonkursā un bez tam paplašināja no konkursa viedokļa darba algas jēdzienu no mājkalpotāju algas uz katru atlīdzību, kuŗu kāda persona saņem pēc personiskā darba līguma²⁾, bet gan tikai ar pēdējo gadu pirms konkursa atklāšanas³⁾. Šīs algas plašuma jēdziens — kā redzējam — spēlēja lomu arī Latvijā⁴⁾.

Salīdzinot ar bij. 1215. p., pirmais Civilproc. lik 1890. p. teksts ir nesalīdzināmi precīzāks, pēc sava satura diezgan līdzīgs mūsu tagadējam C. P. N. 1358. p., paredz 7 kategoriju prasījums, no kuŗiem darba alga ierindota 4. vietā, aizlaižot priekšā mūsu tagadējā C. P. N. 1358. p. 2—4. pktos minētos prasījumus⁵⁾. Pats vēl Krievijas laikā daudzkārt grozīts, papildinot ar jauniem priekšrocīga apmierinājuma prasījumiem. No panta satura mūs visvairāk var interesēt, tas, ka darba algai priekšrocība bija piešķirta par pēdējo gadu līdz izsoles dienai.

4) Gesetzbuch für Kurländischen Bauern, 1819. g., lp. 184.

5) Livländische Bauer-Verordnung, 1861. g., lp. 202—204.

6) Statuta Curlandica, 1804. g., lp. 37.

1) Cvingmaņa spr. kr. VIII. Nr. 1580.

2) ibid. II. № 273; V. № 844.

3) ibid. IV. № 615.

4) B. Klot, RZiR., 1929. g., II. lp. 106.

5) Гасман-Нолькен, lp. 134.

Izvedot 1889. gada reformu, atzina, ka nāudas sadales lietās Baltijā atstāti spēkā un piemērojami arī 1864. g. Civilproc. lik. 1214—1222. p. p., tā tad arī 1215. p.), kaut gan, pirmkārt, tie viens ar otru teksta ziņā ir pretrunā: pēc satura abi piemērojami nekustamai mantai, bet 1215. p. algai neparedzēja priekšrocību pret hipotēkām, kā tas bija 1890. p. Tā kā abi panti tādā viņu redakcijā pārņāca arī Latvijā, tad pēdējās tiesu iestādes kolliziju atrisināja tādi, ka 1215. p. attiecināja tikai uz Latgali, un 1890. p. pārējā Latvijā piemēroja arī kustamas mantas naudas sadalēs. Senāts tomēr nostājās uz tā viedokļa, ka 1215. pants piemērojams arī pārējā Latvijā, bet tikai kustamās mantas sadalēs, un savu slēdzienu pamatoja uz Gasman-Nolkena paskaidrojumiem*), kaut gan no pēdējiem tādu iztulkojumu nevar secināt.

Bij. Krievijas Civilproc. nolik. tālākā reformā**), jaunais Civilprocesa projekts paredzēja 1215. p. stripošanu un 1890. p. principu pārņemšanu, tos pat vēl mazliet paplašinot (proj. 1543.—1546. p. p.) un apvienojot abus speciālkonkursus (proj. 1565. p.). Pēc projekta — salīdzinot ar 1890. p. — darba algas stāvoklis pēc būtības nav grozījies.

C. Civilprocesa lik. 1215. un 1890. pantu evolūcija Latvijas laikā.

Neskatoties uz visām nesaskaņām un nepilnībām, abi minētie panti Latvijā palika negrozīti līdz 1925. gadam***), pēc kam grozījumi nāca viens pēc otra, un visi galvenā kārtā tikai attiecībā uz darba algu.

1. Civilproc. lik. 1215. pants. Kā jau minēju 1925. gadā pantu grozīja, un tanī ievēda papildinājumu par darba algas (1 gada apmērā līdz prasības celšanai) apmierināšanu tūlīt pēc piedziņas izdevumiem. 1928. gadā¹⁾ pantu maz-

6) *ibid.* lp. 136; pretējo sk. Sen. spr. № 175/26. g., K.—W. krāj. III. lp. 128.

*) Sen. spr. Nr. 175/26. g.; Gasman-Nolken, lp. 136.

***) a) Проект новой редакции Уст. гражд. судопроизводства, 1900. г. изд., lp. 328—330;

b) Объяснительная записка к проекту новой редакции Уст. гражд. судопр., 1900. г. изд., IV. s., lp. 334.

***) L. k. r. № 110/25. g.

1) Lkr. 90/28. g.

liet pieskaņoja 1890. p., un darba algu nobīdīja otrā vietā, pēc ķīlas tiesībām.

Tagadējais teksts pantam tika dots 1931. gadā²⁾, kad to pilnīgi saskaņoja ar 1890. p. un abus pantus attiecināja uz visu Latviju, nosakot, ka 1215. p. piemērojams tikai kustamas mantas, bet 1890. p. — nekustamas mantas speciālkonkursiem. Šī novella tomēr darba algas priekšrocībām deva samērā smagus zaudējumus:

a) darba alga nostādīta tikai trešā vietā (agrāk pirmā un otrā), aizlaižot priekšā:

1) līgumiskās un likumiskās ķīlu tiesības, atlīdzību par mantas glabāšanu un Tirdzn. nolik. 54³². p. paredzētos komisijonāra prasījumus (1. pk.);

2) prasījumus, kuŗiem kreditors izlietojis likumiskās aizturēšanas tiesības: nepieciešamie un derīgie izdevumi (izņemot C. L. 3761., 3764. un 4432. p. p.³⁾ minētos), prasījumi par mantas izgatavošanu vai izlabošanu uz darbuzņēmuma līguma pamata un nokavētā nomas un īres maksa (2. pk.);

b) priekšrocības summa aprobežota ar Ls 500.— (agrāk visa gada alga).

Šādā redakcijā pants spēkā līdz šim.

2. Civilproc. lik. 1890. pants. Līdzīgi 1215. p., ar 1890. p. piedzīvojis lielākas pārvērtības, kuŗas abiem pantiem diezgan līdzīgas. 1925. g. novella, atkāpjoties no īpašuma saglabāšanas principa¹⁾, noteica darba algas priekšrocību par pēdējo gadu līdz prasības celšanas dienai (līdz tam — līdz izsoles dienai). Kā vēlāk redzēsim, grozījums algai ļoti labvēlīgs. 1928. gadā izdeva jaunu papildinājumu (kuŗš gan tagad vairs nav spēkā), kas 3 mēnešu algai paredzēja pat vienādu privilēģiju ar piedzišanas izdevumiem²⁾, bet par pārējiem 9 atstāja vecā vietā; netika prasīts arī algas sakars ar pārdoto īpašumu.

²⁾ Lkr. 137/31. g.

³⁾ C. L. 3761. un 3764. p. p. runā par patapinājuma ņēmēja izdevumiem patapinātai lietai; C. L. 4432. p. — negotiorum gestora izdevumi.

¹⁾ Гасман-Нолькен, Ір. 137.

²⁾ В. Клот, RZfR., 1929., II. Ір. 105.

1931. gada novella pantam deva tagadējo tekstu, resp. pācēla darba algu par pēdējo gadu līdz prasības celšanai 1. vietā pēc piedziņas izdevumiem, bet 3. piezīmes veidā noteica, ka priekšrocību iegūšanai tai jābūt pieteiktai jau pirms izsoles.

3. Bez tam 1930. gadā³⁾ attiecībā uz darba algu iznāca papildinājums, kas noteica, ka par darba algu uzskatāma arī atlīdzība par neizlietoto atvaļinājumu un neuzteikšanu (tagadējā 36. p. 2. piez.) un ka proporcionāli priekšrocības summai apmierināmi arī prāvošanās izdevumi un procenti, kas tā tad vēl nāk klāt pie likuma noteiktās normas.

III. d a l a.

Darba algas priekšrocība speciālkonkursā pēc patreizējiem noteikumiem Latvijā.

A. Priekšrocības summas apjoms.

Tagadējie C. P. N. 1357. un 1358. p. p. priekšrocības summu aprobežojusi ar pēdējo gadu līdz prasības celšanas dienai, pie kam nekustamas mantas speciālkonkursā — visas gada algas apmērā, bet pie kustamas mantas līdz Ls 500.— pieskaitot abos gadījumos klāt, proporcionāli izmaksājama summai, procentus un prāvošanās izdevumus.

No īpašuma saglabāšanas principa pāreizāks bija agrākais nosacījums par priekšrocību pēdējā gada apmērā līdz izsoles dienai, jo šinī laikā tiešām par minēto principu varam runāt. No strādnieku viedokļa šāds priekšrocības summas apjoms ir stipri neizdevīgs, jo grūti algas prasību izsūdzēt tieši par vienu gadu līdz izsoles dienai: kā lai tiesa prasību piespriež uz priekšu, ja nemaz nav zināms, vai strādnieks līdz izsolei nostrādās; varētu izlīdzēties ar nākamās prasības nodrošinājumu, bet arī tas ir neērti kā tiesai, tā strādniekam. Tāpēc radās jaunais nosacījums par „pēdējo gadu līdz prasības celšanai“.

Šis nosacījums strādniekam ir ļoti izdevīgs, jo ar to ne tikai grozīts priekšrocības summas laiks, bet vēl jo vairāk tā s apjoms. Likums gan nosaka, ka priekšrocība ierobe-

³⁾ Lkr. 82/30. g.

žota ar pēdējo gadu līdz prasības celšanai, bet nesaka, ka tā vispār ierobežota tikai uz vienu gadu. Tā kā „pēdējie gadi” līdz prasības celšanai var būt katru gadu, tad iznāk, ka patiesībā visa darba alga bauda priekšrocību. Pietiek strādniekam tikai katru darba gadu izsūdzēt atsevišķi un tūlīt pēc šī gada notecējuma, lai nekustamas mantas speciālkonkursā saņemtu priekšrocīgi visu algu, kam nav vairs nekāda samēra ar kustamās mantas speciālkonkursu.

Tāds stāvoklis grauj mūsu hipotēkāro sistēmu un kredītsaimniecību. Tas runā arī pretim otram algas priekšrocības pamatojumam — strādnieku sociālam stāvoklim un eksistences nodrošināšanai, jo daudzus gadus neizņemtā alga patiesībā vairs nav uzskatāma par algu, bet gan par aizdevumu darba devējam. Tāpēc nepieciešami būtu ievest ierobežojumu, ka algas prasība bauda priekšrocību tikai par vienu gadu, atļaujot strādniekam pašam izvēlēties, par kuŗu, kā tas piemēram patlaban ir ar slimo kasu prasījumiem¹⁾.

B. Priekšrocības summas objekts.

Konkursā vispār un arī speciālkonkursā novērojam parādību, ka zināma prasījuma priekšrocība atkarājas vai nu no viņa sevišķām tiesībām uz konkrētu parādnieka mantu, vai arī no prasījuma sevišķām attiecībām pret to (piem. ķīla, derīgie izdevumi, darbs nekustamā īpašumā u. t. t.), kurpretim pārējie savas priekšrocības realizē uz visu parādnieka mantu (Latvijas bankas prasījumi).

Kustamas mantas speciālkonkursā arī darba alga uzskatāma par tādu, kuŗa savas priekšrocības realizē uz visu parādnieka kustamo mantu, bet ne uz kādu atsevišķu priekšmetu.

Turpretim nekustamas mantas speciālkonkursā jau arī darba algai prasa zināmu sakaru ar pašu pārdoto nekustamo mantu, vai pēc likuma teksta „to algoto darbinieku prasījumi, kuŗi darbojušies pārdotā nekustamā mantā”. Šis teksts pats par sevi tomēr nav pietiekoši skaidrs, uz kādu objektu darba alga var izlietot savas priekšrocības tiesības, jo pēc teksta burtiskā satura iznāk, ka pietiktu itkā darbinieka darba vietas tīri mēchaniskam

¹⁾ Skat. arī jaunā konkursa lik. projektu.

sakaram ar pārdoto nekustamo mantu. Tomēr lieta tā nav. Prasība par algas sakaru ar nekustamu mantu ir jau C. P. N. 1358. p. pirmtekstā; ja nu paskatāmies tā motivos¹⁾, tad redzam, ka prasīts paša darba ciešs sakars ar nekustamas mantas būtību, šīs mantas uzturēšanu vai funkcionēšanu. Uz šāda viendokļa nostājusies arī mūsu tiesu prakse²⁾. Tā tad priekšrocību nebaudīs nekustama īpašuma īpašnieka dažādu iestāžu darbinieki. Turpretim īpašumā esošo dažādo rūpniecības uzņēmumu un fabriku darbinieku algas baudīs priekšrocību, ja minētie uzņēmumi ir tik cieši saistīti ar nekustamo īpašumu, ka pēdējam piedod vairs tikai piederuma nozīmi³⁾. Attiecībā uz minēto rūpniecības uzņēmumu kantora darbiniekiem (kaut arī šis kantoris atrastos pārdotā nekustamā mantā) tiesu prakse vienā otrā gadījumā svārstās, gan atzīstot viņu algas priekšrocību, gan nē. Man šķiet, ka šāda šķirošana ir nevietā, ja minētie kantora darbinieki ir tā paša uzņēmuma darbinieki; pat vēl vairāk — ja arī pats kantoris atrastos ārpus nekustamā īpašuma, bet ja darbinieku darbs tomēr nāk šim īpašumam par labu un saistīts ar tā uzdevumu, būtu vajadzīgs piešķirt viņu algām priekšrocību.

C. Priekšrocības summas apmierinājuma kārtība.

No pārdotās kustamās mantas ieņemto naudu tiesu izpildītājs nodod attiecīgai tiesai (C. P. N. 1353. p.), kuŗa tad arī izdara pašu sadali pēc C. P. N. 1353.—1366. p. p. noteikumiem, nosakot katra prasījuma priekšrocību un tam pienākošos summu. Sadali izdara vai nu attiecīgais miertiesnesis, vai apgabaltiesa, raugoties pēc tā, vai sadales lietā piedalās kreditori tikai ar miertiesnešu izpildrakstiem, vai arī starp tiem ir kāds vispārējo tiesu iestāžu izpildraksts; sadalāmās summas lielums uz piekritību lomu nespēlē. No nekustamās mantas pārdošanas ieņemto naudu aizvien sadala Apgabaltiesa (C. P. N. 1355. p.). Prasījumu apmierinājuma kārtībā pie nekustamas un kustamas mantas speciālkonkursiem ir liela starpība.

1) Gasman-Nolken, lp. 137.

2) a) Tiesu Palātas 21. VI. 33. g. lēm. A/S „Daugava“ 1. un 6. VIII. 33. g. lēm. Libertala 1.;

b) Sen. Admn. dep. 26. IX. 32. g. spr. № 1098, „Konzuma“ 1.

3) C. L. 579. p.

4) Skat. iepriekšējā 2. piezīmē minētos spriedumus.

1. Apmierinājuma kārtība nekustamas mantas speciālkonkursā. Pēc tagad spēkā esošiem noteikumiem, priekšrocības iegūšanai darba algai jābūt „pieteiktai pirms izsoles dienas“, un šis noteikums praksē radījis vislielākās grūtības, jo pēdējā laikā tiesa prasa ne tikai prasījumu pieteikšanu, bet arī pašas priekšrocības pierādīšanu jau pirms izsoles dienas, par ko būs runa vēlāk.

a. Prasījumu pieteikšanas vajadzība ieviesta ar 1931. gada novellu¹⁾ un to pilnīgi pareizi motivē ar to, ka izsoles dienā solītājiem jāzin, kāda summa pretendē uz priekšrocīgu apmierinājumu²⁾ un no kādas summas būs jāuzsāk solīšana³⁾. Tomēr C. P. N. 1358. p. 3. piezīmes teksts ir neskaidrs tālī ziņā, ka nav noteikts tuvāk pieteikuma veids un saturs.

Vispirms jābūt skaidrībā, kas jāpiesaka: vai pietiek ar visa paša prasījuma kā tāda pieteikšanu jeb atsevišķi jāmin arī pati priekšrocības summa. Tulkojot 3. piezīmi gramatiski varētu secināt, ka pietiek ar visa prasījuma pieteikšanu, jo runa iet tikai par „prasījumiem“, nenorādot uz priekšrocības summu; bez tam pats prasījums sevī ietver arī priekšrocības summu. Šādam tulkojumam tomēr runā pretīm piezīmes loģiskais pamatojums un C. P. N. 1293. p. prasījums. Ja priekšrocību var iegūt tikai zināma prasījuma daļā, tad no C. P. N. 1358. p. p. viedokļa prasījuma pārējai daļai nav nekādas nozīmes; no svara noskaidrot tikai to summu, ar kuru jārēķinas pie priekšrocību piešķiršanas. C. P. N. 1293. p. prasa, lai pirmā izsole netiktu uzsākta zemāk par to summu, kādai ir priekšrocība vai prioritāte pret visām uz pārdodamo mantu vērstām piedziņām. Lai šo priekšrocību un izsoles sākuma summu noskaidrotu, nepieciešami zināt tikai pašu prasījuma eventuālo priekšrocības summu.

Bez šaubām, pieteikums var attiekties arī uz visu prasījuma summu, bet no teiktā jānāk pie slēdziena, ka priekšrocības iegūšanai pēc C. P. N. 1358. p. 3. piez., pieteikumā jābūt atsevišķi minētai arī attiecīgā prasījuma priekšrocības summai. Piedzinējam tas visvienkāršāk izdarāms, uzrādot abas summas jau pašā pirmā lūgumā tiesu izpildītājam.

¹⁾ Lkr. 137/31. g.

²⁾ Г. Юргенс и Мориз, Записка об изменении Уст. гр. судопр., Рига, 1906, лр. 52.

³⁾ Sen. spr. № 1926/35. g.; № 117/37. g.

b. Bet kas tad jāsaprot zem 3. piezīmē minētās pieteikšanas vispār? — Pats vārds „ieteikt“ pēc sava satura nozīmē vienkāršu deklarāciju, nesaistītu ar kaut kādu procesuālu darbību. No tā jānāk pie slēdziena, ka likums zem vārda „ieteikt“ te nav domājis piedziņu C. P. N. 1049. un sek. p. p. kārtībā. Tāpēc tālāk jāsecina, ka šo pieteikumu var izdarīt tiklab tiesu izpildītājam, kā arī pēc C. P. N. 1291. p. termiņa pašai Apgabaltiesai, pie kuņas jānotiek izsolei.

Tiem prasījumiem, kuji jau kādreiz bijuši piedziņā, tiešā pieteikšana Apgabaltiesā nekādas grūtības neradīs. Citādi ir ar tiem, pēc kujiem parādniekam vēl nav izsniegta, resp. nosūtīta piedziņas pavēste (C. P. N. 1074. un 238. p. p.; C. P. N. 1224. p.), jo bez tā tiesa kreditoram piešķirto naudu nevar izmaksāt; tāpēc kaila pieteikšana tieši tiesā zaudē savu praktisko nozīmi, jo naudas saņemšanai tā kā tā piedziņas dokuments būs jāizņem atpakaļ un jānodod tiesu izpildītājam izpildu pavēstes izsniegšanai resp. nosūtīšanai.

c. Saskaņā ar C. P. N. 1358. p. 1. pktu, apmierlnājuma kārtībā darba alga bauda sevišķu privilēģiju, kādas procesā nav nevienam citam prasījumam, un proti — ar tiesas lēmumu piešķirtā summa darbiniekam izmaksājama pat tad, ja šis tiesas lēmums pārsūdzēts, izņemot to gadījumu, ja šī pārsūdzība tieši skar attiecīgam darbiniekam piešķirto summu; tā tad šeit apsardzības lietā pielaists tas prasības lietu princips, ka par sprieduma nepārsūdzēto daļu prasītājs var saņemt izpildrakstu arī tanī gadījumā, ja pārējā daļā iesniegta apellācija¹⁾.

d. Privilēģēto kreditoru apmierinājumu tiesa izved tieši ar pašu adjudikācijas lēmumu. Turpretim pārpalikumu — kujš nāk chirografaro kreditoru labā — tanī pat lietā ar īpašu lēmumu, piemērojoties C. P. N. 1359. un sek. p. p.

Divu nedēļu laikā no naudas iemaksas Apgabaltiesā (C. P. N. 1365. un 1308. p. p.), pie šī atlikuma sadales var pievienoties arī tādi kreditori, kuji lietā līdz izsolei nemaz nefigurēja. Un te nu paceļas interesants jautājums, vai arī uz minēto atlikumu darba alga var izlietot savu priekšrocību, ja viņa pirms izsoles nebija rīkojusies saskaņā ar C. P. N. 1358. p. 3. piezīmi. Pēc paša piezīmes teksta iznāk, ka nē, bet ja mēs ņemam vērā to, ka patī šī piezīme izdota tikai C. P. N. 1293. p., resp. izso-

¹⁾ Bij. Kriev. Sen. № 832/1875. g.; Isačenko „Гражданский процесс“, Рига, 1930, V. s. 1p. 61.

les sākuma summas konstatēšanas dēļ²⁾, tad būtu jātaisa slēdziens, ka darba alga uz vēlāk starp chirografariem kreditoriem sadalāmo atlikumu var izlietot savu priekšrocību.

2. Apmierinājuma kārtība kustamas mantas speciālkonkursā. Apmierinājuma kārtība kustamas mantas speciālkonkursā ir vienkāršāka un tā pilnā mērā notiek pēc C. P. N. 1359. un sek. p. p. noteikumiem Prasījuma pieteikšana pirms izsoles te nav vajadzīga, un pie ieņemtās naudas sadales kreditori var pievienoties pat vēl 2 nedēļas pēc naudas ienākšanas tiesā. Svarīgi šini gadījumā apstāties pie vārdiem „iesnieguši piedzišanai“, resp. kā šie vārdi saprotami. Piemērs. Kreditors izpildrakstu iesniedz tiesu izpildītājam un lūdz vērst piedziņu uz kādu parādnieka mantu, kurai ar tiesā jau esošo naudu nav nekāda sakara. Piedziņa vērstā C. P. N. 1365. p. termiņā. Labu laiku pēc šī termiņa noteicējuma, bet pirms naudas sadales, kreditors apdomājas un pievieno izpildrakstu sadales lietai. Vai tiesai viņa prasījums jāievēro? — Katrā ziņā nē, kaut gan — burtiski ņemot — izpildraksts „iesniegts piedzišanai“ likumā paredzētā laikā. Kāpēc? — Tāpēc, ka C. P. N. 1365. p. minētā iesniegšana piedzišanai jāsaprot tā, ka piedziņa jāvērs tieši uz sadalāmo naudu tiesā, un proti — C. P. N. 1224. p. paredzētā kārtībā. Ņemot vērā tikko minēto, zūd katra neskaidrība vārdiem „iesnieguši piedzišanai“. Patiešām, ja tos tulkotu citādi un pielaiestu piemērā minēto kārtību, tad kreditori varētu turēt piedziņā jau bijušus izpildrakstus ilgu laiku pie sevis un pievienoties naudas sadalei līdz pat aprēķina sastādīšanas dienai (C. P. N. 1360. p.). Tad C. P. N. 1365. p. minētais termiņš zaudētu katru jēgu.

Ja piedziņu segšanai no parādnieka ienāk periodiskas iemaksas (atvilkumi no algas u. t. t.), tad tiesa parasti sadali netaisa pēc katras iemaksas, bet 2—3 reizes gadā. Piedzinējs pa sadales starplaiku, piemēram, izņem izpildrakstu no lietas, bet to iesniedz atpakaļ pirms aprēķina sastādīšanas. Vai viņa pretenzija ņemama vērā? — Tā kā pēc Senāta paskaidrojumiem¹⁾ izpildraksta vienkārša izņemšana uz laiku no piedziņas lietas — neatsaucot pašu piedziņu — nav uzskatāma par pēdējās izbeigšanu, bet viņa patura visas piedzinēja tiesības, tad pirms

²⁾ Юргенс, Записка, лр. 52; Sen. spr. № 1926/35. g. un № 117/37. g.

¹⁾ Sen. spr. № 2153/34. g. un № 30/36. g. (XI. лр. 135, XII. лр. 350).

naudas sadales atpakaļiesniegtais izpildraksts jāievēro pie aprēķina sastādīšanas.

Nekāda cita speciāla kārtība vai noteikumi, kā tikko minētie, darba algai nav jāievēro.

3. C. P. N. 1365. panta teksta kļūdas. Apskatot konkrēto jautājumu, nevaru paiet garām neaizrādījis uz to niecīgo, bet satura ziņā svarīgo kļūdu, kāda pielaista C. P. N. 1365. p. (arī C. P. N. 1366. p.) pie Civilprocesa nolikuma kodifikācijas, un proti — pēc vārdiem „piespiedu kārtā“ izlaists komāts, kā tas vajadzīgs pēc oriģinālteksta, jo tur teikuma daļa „kuŗi atzīti par izpildāmiem piespiedu kārtā“, ir iesprausts teikums, kuŗš attiecas vienīgi uz pēdējo vārdu „aktus“; turpretim pārnesot komātu pēc vārdiem „pēc tam“, šie vārdi pievienoti iespraustam teikumam, dodot tam pavisam citu saturu un attiecinot to vairs ne uz vārdu „aktus“, bet gan uz „kad notecējušas divas nedēļas“.

Pēc tagadējā latviešu teksta iznāk, ka pie naudas sadales nav pielaižami tie kreditori, kuŗu labā spriedumītais īti pēc pantā paredzēto 2 nedēļu notecējuma, t. i. neskarot nemaz pašu piedziņu uzsākšanas momentu, kurpretim oriģinālteksts uzsver tieši pēdējo kā izšķirošo. Tā tad pēc latviešu teksta iznāk, ka sadalāmai naudai jauni kreditori var pievienoties līdz pat aprēķina sastādīšanas dienai (Cpn. 1360. p.), — resp. dod daudz garāku termiņu.

Minētā panta teksts latviešu valodā izdots tikai kodifikācijas, bet ne likumdošanas kārtībā; šādā veidā likumu pēc sava satura grozīt nevar, un abu tekstu nesaskaņu gadījumā, aizvien priekšroka dodama un par pareizo atzīstams oriģinālteksts¹⁾.

Bez pieminētās kļūdas, ir vēl otra: teksts paredz obligātu piedzītās naudas nodošanu Apgabaltiesai, neatkarīgi no tā, vai nauda ieņemta no kustamas vai nekustamas mantas pārdošanas, t. i. pretrunā ar C. P. N. 1354. un 1357. p. p. Kļūda atkal izskaidrojama ar kodifikāciju: C. P. N. 1365. p. ir agrākā 1892. p. atkārtojums; pēdējais pēc vecā iedalījuma attiecās tikai uz nekustamo mantu; pārnesot pantu uz tagadējo vispārīgo nodalījumu, kodifikatori piemirsuši tekstu korrigēt.

¹⁾ Sen. spr. № 701/32. g., K.—W. krāj. VIII., lp. 95.

D. Priekšrocības summas pierādīšana.

Savas priekšrocības izlietošanai un priekšrocības summas saņemšanai, darba algai — tāpat kā kuņam katram citam prasījumam — tā jāpierāda. Un te nu paceļas praksē visvairāk sasāpējušais jautājums: visvēlākais līdz kuņam bridim un kādā veidā šie pierādījumi jāiesniedz tiesā. Sevišķa vērība te piegriežama nekustamas mantas speciālkonkursiem. Līdz 1934. gadam visās tiesās abos speciālkonkursos pastāvēja tāda konzekventa prakse, ka tiesa caurskatīja visas lietā pieteiktās pretenzijas un ja redzēja, ka kādai no tām var tikt piešķirta priekšrocība, kreditoram pieprasīja paskaidrot, vai pieteiktā prasība pretendē uz priekšrocīgumu un pozitīvā gadījumā lika priekšā to pierādīt¹⁾; vienalga vai kustamas, vai nekustamas mantas speciālkonkursā. Šādu pierādīšanas kārtību pat nekustamas mantas speciālkonkursā pielaida vēl arī otrā instancē²⁾. Tomēr sakarā ar vairākām sūdzībām nekustamas mantas speciālkonkursā, šī prakse ar 1934. gadu sāka svārstīties ne tikai dažādās tiesās, bet pat vienā un tanī pašā tiesā pie dažādiem sastāviem³⁾. Šo neskaitrību vēl vairāk pavairoja Senāta 1935. g. spr. Nr. 1926⁴⁾, pēc kuņa pierādījumiem par priekšrocību vajaga būt lietā jau pirms izsoles. Zemākās instances arī vēl pēc šī sprieduma turpināja piemērot agrāko kārtību, jo uzskatīja, ka minētais Senāta spriedums dots speciāli tam gadījumam, kad prasījuma īpašnieks piedalās izsolē un grib atsavināties no drošības naudas iemaksas. Ka Senāts savu viedokli uztur arī attiecībā uz pašu naudas sadali, rāda viņa pēdējais un vēl npublicētais spriedums šinī jautājumā — Freimaņa lietā (25. II. 37. g. Nr. 117), kuņu tāpēc pievedu:

„Apstiprinot Muškuru mājas publisko izsolī. Apgabaltiesa piešķirusi M. F. no izsolē ieņemtās naudas Ls 155,97... Tiesu Palāta M. F. blakus sūdzību, kuņa viņa lūdza apmierināt viņas pretenziju pēc izpildu raksta Ls 353,— apmērā, kas esot viena gada alga līdz ar 0/00 un tiesāšanās izdevumiem, atstājusi bez ievēribas tādēļ, ka sūdzētāja pirms publiskās izsoles neesot iesniegusi pierādījumus par to, ka viņas pretenzija pēc izpildraksta ir tāda darba alga, kas apmierināma pēc C. P. N. 1358. p. 1. pkta. Kassa-cijas sūdzība nav ievērojama... Tiesu Palāta pilnīgi pareizi atzinu-

¹⁾ A. Lāčgalvis, T. M. V., 1936. g., 4., lp. 868.

²⁾ Sk. Tiesu Palātas l. Nē 540 — b/35. g.

³⁾ Sk. T. P. 3. X. 34. g. lēm. Raudas l. un 19. XII. 35. g. koop. „Druva“ l.

⁴⁾ Konradi—Valtera krāj. XI., lp. 534.

si, ka sudzētājai jau vērošot piedziņu uz nekustamo mantu, vai vismaz pirms publiskās izsoles bija jāaizrāda un arī jāiesniedz pierādījumi par to, ka viņas pretenzija ir darba alga, kas bauda prioritāti pēc C. P. N. 1358. p. 1. pkta. Šāda kārtība ir nepieciešama tāpēc, lai būtu iespējams noteikt, no kādas summas jāsāk izsole (C. P. N. 1293. p.). Konkrētā gadījumā sudzētāja nav iesniegusi pierādījumu, ka viņas pretenzija pēc Tiesu Palātas izpildraksta Nr. 549 būtu darba alga, kāpēc Tiesu Palāta pareizi apmierinājusi viņas pretenziju kā vienkārša chirografāra kreditora prasījumu. Ja arī C. P. N. 1358. p. 3. piez. nav aizrādīts, ka līdz izsolei jāiesniedz pierādījumi par to, ka šai piezīmē norādītie prasījumi bauda prioritāti, tad nō tā, itkā e contrario ar tā paša panta 1. piez. noteikumiem, vēl nevar secināt, kā šādi pierādījumi par prasījumu raksturu nebūtu iesniedzami, vai tos varētu iesniegt pēc izsoles, vai pat pēc adjudikācijas lēmuma. Taisni otrādi, no C. P. N. 1358. p. 1. pkta noteikumiem gan var secināt, ka pierādījumi par prasījumu prioritāti jāiesniedz līdz izsoles dienai, jo attiecībā uz hipotēkām tādi pierādījumi nav vajadzīgi, jo hipotēkāriskie parādi ir redzami jau no ierakstiem zemes grāmatās. Bet ja šī piezīme nosaka, ka par hipotēku blakus prasījumiem jāiesniedz pierādījumi pirms izsoles, tad tas ir tāpēc, ka bez šo blakus prasījumu pleteikšanas un viņu pierādīšanas tiesai nav zināms, vai tādi blakus prasījumi kreditoram pienākas. Tāpat attiecībā uz darba algas prasījumiem, ja nav iesniegti pierādījumi par šo prasījumu raksturu pirms izsoles, tad arī tiesai nav iespējams konstatēt, kādā kārtībā tie apmierināmi no izsolē ieņemtās summas. Ar to, ka kreditore nav iesniegusi pierādījumus, ka viņas pretenzija apmierināma pēc C. P. N. 1358. p. 1. pkta, pate pretenzija nav zaudējusi savu nozīmi, bet vienīgi pēc izsolē ieņemtās naudas sadalīšanas šāda pretenzija nebauda prioritāti. Nav pareizs sudzētājas aizrādījums, ka pierādījumi neesot jāiesniedz tiesu izpild., bet vienīgi tiesai, jo tikai tiesa varot pārbaudīt pierādījumu nozīmi. Šajā ziņā Senāts jau ir paskaidrojis (C. K. D. 35/1926.), ka tiesu izpildītājam zem apgabaltiesas locekļa uzraudzības ir jānoskaidro, cik tālu iesniegtie pierādījumi nodibina kreditora pretenzijas prioritāti.

Ar šo Senāta spriedumu praksē tad nu turpmāk būs jārekinājas, lai gan tas daudzos gadījumos rada lielas grūtības. Personīgi atrodu, ka Senāta viedoklis nav isti pareizs šādu iemeslu dēļ:

1. Seguma princips. Kā Tiesu Palāta, ta Senāts savu argumentāciju pamato uz C. P. N. 1293. p. un tājākos slēdzienus atvasina no tā. Minētais pants paredz, ka ipašumu pirmā izsolē nevar pārdot zem tās summas, kuŗa bauda priekšrocību pret visām piedziņām. Nosacījums balstās uz mūsu hipotē-

kāro sistēmu¹⁾ un domāts vecāko hipotēkāro kreditoru aizsardzībai: lai jaunāko piedziņas gadījumā viņi būtu garantēti par savas summas saņemšanu. Tas ir tā saucamais seguma princips, kuŗam mūsu laikos — daudzo priekšrocības prasījumu dēļ — zudusi agrākā nozīme²⁾. To norāda arī tas, ka senāk process šo principu paredzēja arī otrai izsolei (skat. C. P. N. 1326. p. veco redakciju), bet to 1933. gadā atcēla³⁾, un izskan doma atcelt to arī pirmajai izsolei⁴⁾.

Bet no seguma principa viedokļa nemaz nav vajadzīgs, lai priekšrocības summa būtu pierādīta jau pirms izsoles: vecāko hipotēku sargāšanai pietiktu ar vienkāršu pieteikumu (C. P. N. 1358. p. 3. piez.) un pieteikto summu ņemot vērā pie izsoles uzsākšanas.

Vēl mazāk iemesla atsaukties uz seguma principu, ja izsole jāsāk no novērtējuma summas (C. P. N. 1293. p.), t. i. ja ar to sedzas visas priekšrocības summas. Tik pat labi pie izsoles sākšanas varētu ņemt vērā visu darba algas prasījumu, jo process — principā — paredz izsoles sākšanu pēc iespējas no augstākas summas (C. P. N. 1293. p.); tas nāktu par labu arī parādniekam, bet iebildumi būtu solitājiem, kuŗiem iznāktu bez vajadzības pārsolīt priekšrocības summas⁵⁾.

2. Izsoles drošības nauda. Katram solitājam jāņem maksā C. P. N. 1299. p. paredzētā drošības nauda, izņemot C. P. N. 1301. pantā paredzētos izņēmumus, starp citu, atsvabināts piedzinējs, ja tā prasījums lielāks par vajadzīgo nodrošinājumu un ja tas sasniedz vai pārsniedz nodrošinājuma summas apmērā starpību, kāda ir starp augstāko privilēģēto prasījumu kopsummu un īpašuma novērtējumu. Saprotams, ja nu darba algas īpašnieks gribētu izlietot šo atvieglojumu, tad gan viņam jau izsoles dienā vajadzētu būt pierādījumiem par priekšrocības summu⁶⁾, jo citādi var iznākt, ka viņš izsolē piedalīties bez pletiekoša nodrošinājuma.

2. C. P. N. 1358. panta 1. un 3. piezīmes.
C. P. N. 1358. p. 1. piezīme, kuŗa spēkā jau kopš 1889. g. tie-

¹⁾ Gasmans—Nolkens, lp. 119 un 131.

²⁾ P. Eferts, T. M. V., № 4, 1936. g., lp. 156.

³⁾ L. kr. 182, 1933. g.

⁴⁾ Skat. 2. piezīmi.

⁵⁾ Г. Юргенс, Записка, lp. 51—52.

⁶⁾ Sen. spr. 1926/35. g., K.—W. krāj. XI. lp. 534.

su reformas, prasa ne tikai hipotēku blakusprasījumu pieteikšanu, bet arī pierādīšanu pirms izsoles. 1931. gadā investā¹⁾ panta 3. piezīme expressis verbis prasa tikai pieteikšanu, bet Senāts saka, ka no šo abu piezīmju teksta tomēr nevarot taisīt e contrario slēdzienu, ka 3. piezīmē minētiem prasījumiem (tā tad arī darba algai) nevajadzētu izsolei priekšrocības summas pierādījumus. Liekas, ka šādu slēdzienu tomēr varētu taisīt; kāpēc nevar, to nesaka arī Senāts.

Neatkarīgi no tā, te nav nemaz jātaisa kaut kāds slēdziens e contrario, bet gan jāvadās no pašas piezīmes tiešā teksta, kuŗš pierādījumu iesniegšanu neprasa, nemaz nerunājot par bargo sankciju — priekšrocības zaudēšanu²⁾. Kur likums prasa pierādījumu iesniegšanu līdz noteiktam termiņam (C. P. N. 432., 649., 1358. p. 1. piez. etc.) un neizpildīšanai paredz sankciju (C. P. N. 434. p.) vai pašas tiesības zaudēšanu (C. P. N. 459., 1710. p. p. etc.), tur likums to speciāli arī paredz; pretējā gadījumā termiņu nosaka tiesa (C. P. N. 939. p.). Minētiem un C. P. N. 1358. p. 3. piezīmē paredzētiem izņēmuma gadījumiem nevar piemērot to satura paplašinošu tulkojumu vai analogiju, kā to darījis Senāts. Tāpēc pieteiktās priekšrocības summas pierādīšana būtu pielaidama pat vēl otrā instancē.

Nav jāaizmirst arī tas, ka pati 3. piezīme radās tānī laikā, kad vēl bija spēkā C. L. 3968. p. vecā redakcija, pēc kuŗas nekārtīgais īpašuma nosolītājs varēja pirkuma summu samaksāt pat vēl līdz nākamās izsoles dienai. Pa starplaiku saradās daudz jaunu priviligrēto kreditoru, kuŗu prasījumi pie izsoles atklāšanas nebija un nevarēja tikt ņemti vērā. Tā kā tagadējās 3. piezīmes nebija, tad viņi tomēr pie naudas sadales (kuŗa dažreiz notika pāra gadus pēc pašas izsoles) varēja piedalīties. Tā iznāca, ka pārējiem kreditoriem bija nepelnīti jācieš lieki zaudējumi; tas nebūtu noticis, ja jaunie prasījumi būtu jau ņemti vērā pie izsoles atklāšanas, jo tad cietušie kreditori savas summas izsolītu augstāk. Tā radās vajadzība fiksēt kreditoru priekšrocīguma summas uz izsoles dienu.

¹⁾ Lkr. 137/31. g.

²⁾ Senāts Freimaņa lietā nepareizi runā, par paša prasījuma zaudēšanu; arī tas var notikt, ja citas mantas nav.

D. Priekšrocības summas pierādījumi.

Vēl mazliet jāpakavejas pie tā, kādi pierādījumi der priekšrocības pierādīšanai speciālkonkursos un kā tos iegūt. Parastais ceļš te ir — izņemt attiecīgu dokumentu (apliecību, spried. norakstu u. t. t.) no tās tiesas, kuŗa prasību izsprieda pēc būtības. Daudzkārt tomēr šie dokumenti nesatur un nevar saturēt visus priekšrocības iegūšanai vajadzīgos datus, gluži vienkārši tāpēc, ka pašā lietā to nav, jo prāvnieks iztiesāšanas laikā par to nav gādājis, nedomādams, ka tādi vispār vēlāk būs vajadzīgi. Sevišķi tas sakāms par tādām lietām, kur tiesā nav bijis strīdu, kas parasti ir pamatalgas prasībās, jo tanīs bieži vien atbildētājs prasību atzīst vai arī nemaz neierodas sēdē; šādos gadījumos netiek ne liecinieki pratināti, ne arī citi kādi pierādījumi pārbaudīti. Tā kā ir parasta lieta, ka pat advokātu iesūdzībās nav pievesti visi vajadzīgie dati priekšrocības summas noteikšanai, tad, skaidrs, ka arī tiesa nevarēs neko līdzēt.

Vēl grūtāk ir uz C. P. N. 226. p. 4. pkta pamata izspriestās prasībās, piespiedu izpildīšanas kārtībā. Kaut pašā līguma grāmatiņā ierakstīta darba vieta, bet daudzkārt darba devējam ir vairāki īpašumi, un darbinieks pārmaiņus strādā vienā un otrā. Šeit pamatlietā nav ko cerēt dabūt vajadzīgos pierādījumus.

Vieglāk ir virsstundu, atvaļinājuma un neuzteikšanas prasījumos, jo tur jau pašai tiesai sīki jāpārbauda visi apstākļi.

Tā tad ne katreiz pierādījumus iespējams saņemt no pamatlietas. Bet ko tādā gadījumā darīt? — Vienīgais: atliek sagādāt un pārbaudīt tos pašā naudas sadales, resp. izsoles lietā, kas to stipri sarežģī un padara smagu; izsoles lietās pirmā instance — lai nevilcinātu adjudikāciju — bieži vien atsakās izvest sarežģītāku pierādījumu pārbaudi, piem. liecinieku nopratināšanu, turpretim otrā instance to parasti dara¹⁾. No teiktā mēs redzam, cik grūts stāvoklis ir tādās lietās, kur darba algas priekšrocību ārpus pamatlietas jāpierāda ar lieciniekiem. Kā lai šeit izpilda Senāta prasību par pierādījumu iesniegšanu pirms izsoles? — Apgabaltiesa taču lieciniekus pirms izsoles nepratinās gluži vienkārši tāpēc, ka nav zināms, vai vispār priekšrocības pierādījumi būs vajadzīgi, jo izsolē ieņemtā nauda var

¹⁾ Skat. Tiesu Pal. 21. VI. 33. g. lēm. A/S „Daugava“ 1. etc.

segt ne tikai priekšrocības summu, bet pat visu algas prasījumu. Iet pierādījumu nodrošināšanas ceļu (C. P. N. 107.—114. p. p.) laikam gan nevarēs, ja nepastāvēs C. P. N. 107. p. priekšnosacījumi, pēc kuriem tikai tad pierādījumu nodrošināšana pielaižama, ja iemesls bažīties, ka to vēlāk, tanī lietā, kuŗai tie domāti, vairs nevarēs (piem. liecinieks var nomirt, ja grūti slims, manta var pārveidoties u. t. t.)¹⁾. Lieciniekus nepratinās izsoles dienā arī tiesu izpildītājs ar izsoli uzraugošo tiesnesi, lai arī cik plašas tiesības Senāts tiem neatzītu²⁾. Un cik nepatīkami tas nebūtu, atliek lūgt pārbaudīt papildus pierādījumus pamatlietā; bet tomēr jautājums nebūs galīgi atrisināts — ārpus pēdējās iespējas paliek C. P. N. 226. p. 4. pkta prasības.

Noraidīt liecinieku liecības priekšrocības pierādīšanai nevarēs, jo likums konkrētam gadījumam šo pierādījumu veidu nav izslēdzis (sal. C. P. N. 497. p.). Pievestais piemērs rāda, cik grūtā stāvoklī var novest Senāta ieņemtais viedoklis.

No lietderības puses visas augšminētās grūtības priekšrocības prasījumu pieteikšanas, pierādīšanas un izsoles sākuma summas konstatēšanas ziņā viegli var novērst ar papildinājumu Civilproc. nolikumā, ka darba algas lietās Miertiesneša spriedumā rezolūcijai jāsaturo konstatējums, vai piespriestā alga visumā vai kādā daļā neatbilst C. P. N. 1358. p. 1 pkta prasībām, un ka uz izdodamā izpildraksta šinīs lietās obligāti jābūt atzīmei par prasības celšanas laiku,

Varētu pārņemt, ka šinī gadījumā tiesa spiesta vākt lietā tādus pierādījumus, kuŗu pie pašas prasības izspriešanas varbūt nemaz nav vajadzīgs. Bet tā nebūt nav. Ja jau nekustamu mantu izsolēm tiek piedota nozīme arī no valstiskā viedokļa un ja šinīs izsolēs apskatīto trūkumu dēļ rodas tik daudz sūdzību un tiesām lieka darba, tad pārmetums pilnīgi nevietā. Bez tam — jaunāko laiku darba algas priekšrocības pamatā taču ietilpst strādnieka algas un eksistences nodrošināšana. Ar projektējamo papildinājumu arī šinī virzienā būtu daudz kas līdzēts, jo cik daudz strādnieki tagad nezaudē nezināšanas dēļ savu piespriesto algu.

1) a) В. Исаченко, „Мировой суд“, С.-Петербург 1913, лр. 315;

b) бй. Крйев. Сен. спр. № 10/1901. г. un № 67/1897. г.

2) Сен. спред. № 1926/35. г. un № 117/37. г.; skat. arī В. Исаченко „Гражданский процесс“, III. изд. Рйга, 1930. г., IV. s. лр. 190 un 195.

Darba algas privilēģijas ārpus speciālkursa.

A. Darba algas procesuālās priekšrocības.

Neatkarīgi no darba algas priekšrocībām apmierinājuma ziņā iepretim pārējiem kreditoriem, viņai arī procesuālā ziņā piešķirtas daudzas privilēģijas. Lidz 1925. gadam algas prasības iztiesāšanas ziņā nebaudīja nekādas priekšrocības. 1925. gadā¹⁾ papildināja toreizējos C. P. N. 74. un 267. pantus ar nosacījumu, ka darba algas prasības noliekamas ārpus rindas uz tuvāko sēdi, bet 1928. g.²⁾ šim sēdēm pat noteica termiņus: Miertiesā — 14 dienas, apellācijas instancē — 1 mēnesi; ar 1935. g. novellu³⁾ gan arī Miertiesām noteica mēnesi. Steidzamību šīm prasībām ieveda arī vispārējās tiesās.

Tāpat 1925. gadā⁴⁾ C. P. N. 184. papildināja ar noteikumu, ka pirmā instance darba algas prasībās atbildētājam var uzlikt lietvedības izdevumus līdz 25⁰/₁₀₀ no piespriestās summas; šī privilēģija atcelta ar 1935. g. novellu⁵⁾.

1930. gadā⁶⁾ iznāca noteikums par darba algas izsūdzēšanu piespiedu izpildīšanas kārtībā (C. P. N. 226. p. 4. pkts) un tās atsvabināšanu no tiesā maksājamo nodevu iemaksas; C. P. N. 239. p. papildināja ar noteikumu, ka piespiedu izpildīšana apstūrāma tikai tad, ja visa piedzenamā summa deponēta tiesā, bet tiesu izpildītājiem uzlika par pienākumu algas piedziņas izdarīt, nepieprasot iepriekš izpildu izdevumus.

Kad 1931. gadā⁷⁾ lauksaimniekiem pagarināja nekustamu īpašumu pārdošanas termiņus, to neattiecināja uz darba algas prasībām, bet 1934. gadā⁸⁾ noteica, ka darba algu var piedzīt arī no lauksaimnieku dzelzs inventāra.

1) Lkr. 110/25. g.

2) Lkr. 90/28. g.

3) Lkr. 87/35. g.

4) Lkr. 110/25. g.

5) Lkr. 87/35. g.

6) Lkr. 82/30. g.

7) Lkr. 249/31. g.

8) Lkr. 50/34. g.

1935. gadā¹⁾ visas darba algas prasības, neatkarīgi summas, nodeva Miertiesnešu izspriešanai un atļāva nepilngadīgiem, ja viņi sasnieguši 16 gadus, pašiem vest tiesā savas algas prasības.

Visām augšminētām privilēģijām ir savs iespalds arī uz priekšrocīgo apmierinājumu, jo pievienojoties piedziņā darba algai, parādnieka mantas realizācija notiek nesalīdzināmi ātrāk kā parasts.

Interesants jautājums ir — vai darba algas piedziņai uz lauksaimniecības dzelzs inventāru var pievienoties arī citi kreditori? — Tā kā C. P. N. 1120. p. piezīmes izņēmums domāts tikai darba algai, tad jāsecina, ka no darba algas iesāktai piedziņai uz dzelzs inventāru neviens cits kreditors nevar pievienoties, ne arī apķīlāt izsolē ieņemto naudu, ja tā vēl atrodas pie tiesu izpildītāja. Pielaižot šādām piedziņām pievienoties citiem kreditoriem, dzelzs inventāra aizsardzība zaudētu savu praktisko nozīmi tanīs gadījumos, kad piedzinēja darba alga pārsniedz C. P. N. 1357. p. 3. pktā paredzētos Ls 500,—; tā kā likumā nav noteikts, ka uz dzelzs inventāru piedziņu var vērst tikai darba algas priekšrocības summa, tad par neprivileģēto atlikumu viņa vienmēr, no jauna varēs aprakstīt inventāra sastāvdaļas, bet sekojošā speciālkonkursā lielāko tiesu ieņemtās naudas paņems citi kreditori ar prāvākiem prasījumiem. Tā tas varētu turpināties, kamēr visa darba alga būtu segta. Šī privilēģija uz dzelzs inventāra pārdošanu ir vēl izdevīgāka darba algai tāpēc, ka tā viņa var saņemt ne tikai priekšrocības summu, bet visu prasījumu, nek konkurējot ar citiem kreditoriem.

B. Darba algas priekšrocība generālkonkursā.

Pēc vispārējās generālkonkursu sistēmas, kreditorus iedala divās grupās: tā sauktos separatistos, kuŗi saņem apmierinājumu ārpus kokursa, un konkursa kreditoros, kuŗus apmierina konkursa kārtībā. Separatistu raksturīgā pazīme ir tā, ka viņi pretendē un var pretendēt uz apmierinājumu tikai no zināmas parādnieka mantas, pret kuŗu separatistam uz kaut kāda pamata ir sevišķas izslēdzošas tiesības; pēc separatista apmierināšanas

¹⁾ Lkr. 87/35. g.

mantas atlikums nāk par labu konkursa kreditoriem, kuri tiek apmierināti pēc visas parādnieka mantas realizācijas.

Šāda izturēta sistēma agrāk pastāvēja arī Latvijā (bij. C. P. N. 1899. p. pielik. 22. un 36. p. p.; Tirdzn. proc. lik. 506. p.). Sistēmā perturbāciju ienesa 1925. gada novella¹⁾, ar kuru darba alga tika ievietota separatistos, bez jebkāda norādījuma uz attiecībām ar kādu mantu. 1931. gadā²⁾ stāvokli mazliet laboja, piešķirot darba algai separācijas tiesības tikai tad, ja viņa izpelnīta realizētā nekustamā mantā. Nesaskaņa sistēmā tomēr palika, jo darba alga bija tikai pa daļai separatists — gada algas apmērā, kamēr pārējie separatisti konkursa kreditoriem atdeva tikai atlikumu.

Jaunais konkursa likuma projekts³⁾ sistēmu pilnīgi atjaunojis, izslēdzot darba algu no separatistiem.

Pēc patreizējiem noteikumiem nekustamā mantā izpelnītā alga ģenerālkonkursā viena gada apmērā saņem apmierinājumu pirmā vietā, bet pārējā daļā piedalās konkursā otrā šķirā. Alga, kura nav izpelnīta nekustamā mantā, piedalās konkursā I. šķirā 6. vietā, bet tikai līdz Ls 500,— par vienu gadu, pie kam abos gadījumos tikai par pēdējo gadu pirms prasības celšanas.

Nekustamā mantā izpelnītai algai ir pilnīgi vienalga, vai viņa piedalās speciālā vai ģenerālā konkursā. Turpretim pārējai algai — ja viņai bijusi izdevība piedalīties kustamas mantas speciālkonkursā — ģenerālkonkurss ir daudz sliktāks, jo tādā darba algai aiziet priekšā jau vesela rinda separatistu (C. P. N. V. piel. 83. p. 3., 4., 6. p.) un tad vēl I. šķirā veselas piecas prasījumu grupas, kurpretim speciālkonkursā alga bija 3. vietā pēc piezīmes izdevumiem.

Pēc jaunā konkursa likuma projekta⁴⁾ nekustamā mantā izpelnītā alga nostādīta nesalīdzināmi sliktākā stāvoklī kā tagad, jo projektā viņa pilnīgi strīpota no separatistiem (proj. 114. p.), un viņai jāpiedalās konkursā uz vispārīgiem pamatiem. Projekts darba algu ierindojis I. šķirā 3. vietā (proj. 150. p.), aizlaižot priekšā pēdējās parādnieka slimības un ārstēšanas izdevumus un

1) 110/25. g.

2) 137/31. g.

3) „Economists”, 1934. g. № 21, lp. 768.

4) „Economists”, 1934. g., № 21, lp. 768 un 770.

maksātnespējīgā aizbildniecībā vai aizgādībā stāvošo personu prasījumus; priekšrocības summa aprobežota vispār ar 6 mēnešu algu, nenosakot ne par kuŗu gadu, ne arī maksimālo summu. Tā projekta noteikumi mazākiem darba algas prasījumiem, kuŗi nav izpelņiti nekustamā mantā, ir izdevīgāki kā līdz šim.

Darba algas priekšrocība ārzemju speciālkursosos.

Kā jau to minēju ievadā, uz referāta pabeigšanas laiku, man neizdevās šini jautājumā sadabūt vajadzīgo jaunāko literatūru, izņemot dažus vecākus izdevumus, no kuriem redzams, ka citās valstīs (Austrijā, Vācijā u. t. t.) darba algas priekšrocība speciālkursosos stāvēja daudz labāk, kā bijušā Krievijā un pat tagad pie mums.

Mūsu speciālkursa noteikumi ietilpst vispārējā Civilprocesa nolikumā, kurpretim ārzemēs tie ievietoti speciālos likumos par piedziņām. Tā, piemēram, plašais bij. Austrijas laikā izdots 1896. g. 27. maija likums par piedzišanas un nodrošināšanas kārtību, nekustamas mantas speciālkursā paredz darba algu 3. vietā un pie tam par 3 gadiem līdz izsoles apstiprināšanas dienai, bet tikai tiem kalpotājiem, kuri piedalījušies nekustamās mantas eksploatacijā. Pirms darba algas apmierināmi pārvaldīšanas izdevumi pa aprakstīšanas laiku un nodokļu parādi par 3 gadiem.

Attiecībā uz kustamu mantu pēc minētā likuma nekāds speciālkurss nevar rasties, jo saskaņā ar § 256, piedzinējam, kuŗš uz konkrēto mantu uzlicis arestu, par labu nodibinājas ķīlu tiesības; ja šādas ķīlas ieguvuši vairāki — visi sadala ieņemto naudu pro rata.

Pēc Vācijas 1897. g. piespiedu izsoļu likuma § 10, darba alga bauda priekšrocību par 1 gadu; tāpat arī pēc Prūsijas likuma.

T ē z e s.

1. Darba algas priekšrocība vispirms izveidojusies ģenerālkonkursā un no turienes pārgājusi speciālkonkursā, kāpjot pēdējā pakāpeniski uz augšu priekšrocīgā apmierinājuma ziņā pret citiem kreditoriem.

2. Ievērojot strādnieka sociālo stāvokli, darba algai jāpiešķir zināma priekšrocība pret citiem parādnieka kreditoru prasījumiem, bet tikai tiktāl, ciktāl iekrājies algas parāds — viņa prāvuma dēļ — nav zaudējis savu algas mērķi, nozīmi un raksturu.

3. Priekšrocības augstās pakāpes dēļ un ievērojot pašu prasījumu skaita un apmēru kāpjošo tendenci, jaunākos laikos darba algas priekšrocības jaunās puses izpaužas hipotēkārās sistēmas un kreditsaimniecības vājināšanā.

4. 1889. gada tiesu reforma, ievēdot Baltijas guberņās Ipašus nekustamas mantas speciālkursa nosacījumus, tātad paredzēto darba algas priekšrocību pamatoja uz pārējo kreditoru interešu sargāšanas principa; turpretim speciālkursa novellas Latvijas laikā darba algas priekšrocības uzlabojumu pamatos lika strādnieka sociālo stāvokli un darba algas kā strādnieka eksistences līdzekļa jēdzienu.

5. Pēc Latvijā spēkā esošiem speciālo konkursu nosacījumiem, darba algas priekšrocība un tās summa kustamas mantas speciālkonkursā atbilst priekšrocības pamatojumam un dzīves prasībām, bet paši likuma noteikumi par praktiski pieņemamiem; turpretim nekustamas mantas speciālkonkursā darba algai noteiktā priekšrocības pakāpe ir pieņemama, bet par plašu ir priekšrocības summas apjoms un šī konkursa regulējošos noteikumus konstatējamās lielas nepilnības.

6. Izejot no iepriekšējās tēzēs dotiem pamatslēdzieniem un referātā pievestiem nekustamas mantas speciālkursa trūkumiem Latvijā, attiecībā uz darba algas priekšrocību un naudas sadales procesu vēlami šādi grozījumi:

a) darba algas priekšrocības summa aprobežojama ar vienu gadu, atļaujot pēdējo darbiniekam pašam izvēlēties;

- b) ievedami Civīlprocesa nolikumā papildinājumi :
- 1) ka darba algas lietās miertiesneša sprieduma rezolūcijai jāsaturs konstatējums, vai piesprietā alga visumā vai zināmā daļā neatbilst C. P. N. 1358. p. 1. p. ktā pazīmēm un
 - 2) ka uz darba algas lietās izdodamiem izpildrakstiem obligāti jābūt miertiesneša atzīmei par prasības celšanas laiku ;
 - c) izlabojamas kodifikācijā C. P. N. 1365. un 1366. p. p. pielaistās kļūdas un minētos pantos ievedams aizrādījums, ka tanīs minētai piedzišanai jābūt vērstai C. P. N. 1223. un 1224. p. p. kārtībā uz pašu sadalāmo naudu.

* * *

Darbam izlietotie avoti un literatūra pievesta atsevišķās piezīmēs zem teksta.

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309061137

1362

26. MAI 1937